

РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКАОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ
SPECIFIC FEATURES OF DECENTRALIZATION PROCESS DEVELOPMENT
IN UKRAINE: MODERN ASPECTS

У статті наведено особливості розвитку децентралізації в Україні. Проаналізовано децентралізовані моделі різних країн світу. Наведено форми державної підтримки територіальних громад в Україні, серед яких – інформаційна, методична, фінансова, організаційна. Охарактеризовано проекти та програми, що реалізуються в Україні за підтримки європейських держав та міжнародних організацій. Установлено, що шляхом грантових програм, інвестиційних проєктів та контрактів на місцевому рівні можна розв'язати питання економічного розвитку, благоустрою, соціальної допомоги, культури, охорони здоров'я тощо. Обґрунтовано фінансове стимулювання щодо ефективного розвитку територіальних громад у розрізі міжбюджетних трансфертів та донорської фінансової допомоги. Наголошено, що держава бере на себе відповідальність за соціальний стан своїх громадян, тому політика, яка проводиться на державному рівні, повинна бути послідовною і соціально відповідальною. Розглянуто систему управління державною регіональною політикою (ДРП) в Україні. З'ясовано, що відбувається активізація досі не залучених потенціалів розвитку країни (різних рівнів функціонування). Доведено, що в результаті провадження фінансової децентралізації формується нова модель бюджетної та податкової системи.

Ключові слова: децентралізація, територіальні громади, проєкти, гранти, міжбюджетні трансферти.

В статті приведені особливості розвитку децентралізації в Україні. Проана-

лізовані децентралізовані моделі різних стран мира. Приведены формы государственной поддержки территориальных общин в Украине, среди которых – информационная, методическая, финансовая, организационная. Охарактеризованы проекты и программы, реализуемые в Украине при поддержке европейских государств и международных организаций. Установлено, что путем грантовых программ, инвестиционных проектов и контрактов на местном уровне можно решить вопросы экономического развития, благоустройства, социальной помощи, культуры, здравоохранения и тому подобное. Обосновано финансовое стимулирование эффективного развития территориальных общин в разрезе межбюджетных трансфертов и донорской финансовой помощи. Отмечено, что государство берет на себя ответственность за социальное положение своих граждан, поэтому политика, проводимая на государственном уровне, должна быть последовательной и социально ответственной. Рассмотрена система управления государственной региональной политикой (ДРП) в Украине. Выяснено, что происходит активизация до сих пор не привлеченных потенциалов развития страны (разных уровней функционирования). Доказано, что в результате осуществления финансовой децентрализации формируется новая модель бюджетной и налоговой системы.

Ключевые слова: децентрализация, территориальные общины, проекты, гранты, межбюджетные трансферты.

УДК 338.43:005.35

DOI: <https://doi.org/10.32843/infract57-12>

Лункіна Т.І.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Миколаївський національний
аграрний університет

Lunkina Tetiana

Mykolayiv National Agrarian University

The main goal of the research is to analyze modern aspects of decentralization process in Ukraine, taking into account the peculiarities of its functioning and development, the perspective ways of its development. The article presents the peculiarities of decentralization development in Ukraine. Some decentralized models of different countries of the world are analyzed. Some special forms of governmental support of territorial communities in Ukraine are given. Among them there are informational, methodical, financial, organizational issues. The appropriate projects and programs which were implemented in Ukraine and supported by the European countries and international organizations are described. It is established that today Ukraine's long-term plan of activities as for the reforms' implementation is financially supported by such international financial and donor organizations as the Swiss Cooperation Office, the Canadian International Development Agency, the Eastern Europe Foundation, the PAUCI Foundation for Ukrainian-Polish Cooperation, the European Union. It has been proven that through economic programs, investment projects and contracts at the local level some issues of economic development, landscaping, social assistance, culture and health care can be solved. The financial incentives for the effective development of local communities in terms of intergovernmental transfers and donor financial assistance are substantiated. It was found that as a result of tax reform and reform of inter-budgetary relations, local authorities receive additional financial resources to fulfill a significant number of their own and delegated powers. It is emphasized that the state assumes responsibility for the social status of its citizens. That means the policy pursued at the state level should be consistent and socially responsible. The management system of the State Regional Policy (RPM) in Ukraine is observed. It was found out that some uninvolved potentials of the Ukrainian development at different levels of functioning should be activated. According to that it is planned to develop and improve new system of State Regional Policy management by implementing the efficient programs and projects. It is established that the State Fund of Regional Development (SFRD) has been established at the governmental level in order to support investment programs and projects of local and central executive bodies and local self-government bodies. It has been proven that as a result of financial decentralization a new model of the budget and tax system can be formed.

Key words: decentralization, territorial communities, projects, grants, intergovernmental transfers.

Постановка проблеми. Процес децентралізації, який розпочато у 2014 р., започаткував чіткий розподіл повноважень, ресурсів і відповідальності

між органами місцевої влади. Децентралізація відіграє важливу роль у розбудові сільської соціальної інфраструктури. Основними завданнями

фінансової децентралізації сьогодні є: активна участь громади в розвитку села чи міста, в якому вона проживає, належне забезпечення населення ефективними послугами, підвищення рівня добробуту населення тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів фінансової децентралізації в Україні, стану та оцінки її рівня, перспектив та особливостей розвитку, геополітичних вимірів та реформи територіальної організації влади зробили такі вітчизняні науковці, як: А.В. Бурковська, Т.І. Лункіна [1; 5], Ю.Ю. Ганущак [2], І.В. Гнидюк [3], І.І. Легкоступ [4], Т. Сало [12], А. Умланд [13], О.О. Хандій [14] та ін. Проте, незважаючи на суттєвий науковий доробок у питаннях децентралізації та особливостей її розвитку в Україні, багато проблем потребують поглибленого дослідження у даному напрямі.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасних аспектів децентралізації в Україні, що зумовлені особливостями її функціонування та розвитку; встановлення перспективних напрямів її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ефективне управління місцевими фінансами є важливим інструментом підвищення рівня життя суспільства в кожній розвиненій країні. Перехід до децентралізованої моделі міжбюджетних відносин уже відбувся в Бельгії, де значний обсяг фінансових ресурсів та повноважень у сфері адміністративного обслуговування населення було передано національним громадам – комунам. У Словаччині за підсумками фіскальної реформи у розпорядженні місцевих громад залишається значна частка податку на доходи фізичних осіб, податку на автотранспорт, а також податку на нерухоме майно. Задля формування спроможних територіальних громад в Україні був запозичений саме польський досвід децентралізації, який базується на трьох складниках: ресурсах, повноваженнях та відповідальності.

Під спроможною територіальною громадою розуміють територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Від ефективної самоорганізації та самозабезпечення громад залежить не лише відродження місцевої інфраструктури, освіти, медицини, а й громадської свідомості. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»,

держава здійснює інформаційно-просвітницьку, організаційну, методичну та фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад (рис. 1).

Сьогодні перспективний план дій України щодо впровадження реформ фінансово підтримують такі міжнародні фінансові та донорські організації, як Швейцарське бюро співробітництва, Канадське агентство міжнародного розвитку, Фонд «Східна Європа», Фондація українсько-польської співпраці RAUCI, Рада Європи, а також Європейський Союз. Так, шляхом грантових програм, інвестиційних проєктів та контрактів на місцевому рівні можна розв'язати питання економічного розвитку, благоустрою, соціальної допомоги, культури, охорони здоров'я тощо.

Проєкти та програми, представлені на території України за підтримки європейських держав та міжнародних організацій, наведено в табл. 1.

Варто зазначити, що значну роль у забезпеченні організаційно-інформаційної підтримки громад належить швейцарсько-українському проєкту DESPRO, діяльність якого спрямована на випуск книг, проведення семінарів і тренінгів, організацію електронних курсів із бюджетної та фіскальної децентралізації тощо.

Для виконання значної кількості власних та делегованих повноважень органи місцевого самоврядування об'єднаних громад у результаті податкової реформи та реформи міжбюджетних відносин отримують додаткові фінансові ресурси. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», змінено структуру місцевих податків і зборів, унаслідок чого відбувається зміцнення фінансової самостійності місцевих бюджетів. До місцевих податків належать єдиний податок (чотири групи, включаючи ФСП) та податок на нерухоме майно, який складається з податку на нерухоме майно та плати за землю [9].

Для зміцнення податкової бази органів місцевого самоврядування також запроваджено акцизний податок із роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти). Відповідно до п. 215.3.10. п. 215.3 ст. 215 Податкового кодексу України, для підакцизних товарів ставки податку встановлюються за рішенням сільської, селищної або міської ради у відсотках від вартості (з податком на додану вартість), у розмірі 5%. Сплата податку відбувається до місцевих бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, на яких розташовані пункти продажу підакцизних товарів, а отже, органи місцевого самоврядування отримуватимуть ці кошти напряму через місцеві акцизи та зможуть використовувати їх за рішенням місцевої ради [7].

Рис. 1. Форми державної підтримки територіальних громад

Джерело: розроблено на основі [8]

Зарахування до місцевих бюджетів частини загальнодержавних податків відіграє важливу роль у забезпеченні їхньої фінансової самостійності. Так, Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» передбачено перелік податкових та неподаткових надходжень місцевих бюджетів об'єднаних громад [10].

У цілому фінансове стимулювання щодо ефективного розвитку територіальних громад наведено на рис. 2.

Держава бере на себе відповідальність за соціальний стан своїх громадян, тому політика, яка проводиться на державному рівні, повинна бути послідовною і соціально відповідальною. Поштовхом до впровадження елементів соціальної відповідальності в Україні є розроблена

Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні. Відповідно до неї, державна політика спрямована на реалізацію принципів та завдань державної політики у сфері розвитку соціальної відповідальності та визначає напрями діяльності органів виконавчої влади щодо створення належних умов для розвитку соціальної відповідальності в Україні: дотримання прав людини; дотримання вимог законодавства; ділова та корпоративна етика; захист навколишнього природного середовища; співпраця із зацікавленими сторонами: співробітниками, споживачами, акціонерами, громадою, іншими суб'єктами господарювання; дотримання міжнародних норм поведінки; прозорість та підзвітність.

Доречно наголосити, що державна регіональна політика протягом останніх років в Україні зазнала

**Проекти та програми, що реалізуються в Україні
за підтримки європейських держав та міжнародних організацій**

Програми, проекти 1	Характеристика 2
1. Програма розвитку ООН (ПРООН)	ПРООН є глобальною мережею ООН, яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів із метою побудови кращого життя, розв'язання глобальних та національних проблем у галузі людського розвитку. В Україні ПРООН зосереджується на трьох головних сферах: – демократичному врядуванні та місцевому розвитку; – подоланні бідності, досягненні процвітання та українських Цілей розвитку тисячоліття; – енергетиці та навколишньому природному середовищі
2. Європейський Союз (ЄС)	Програма ЄС із фінансової та технічної співпраці підтримує перспективний план дій України щодо впровадження реформ. Понад 250 проєктів нині здійснюються в широкому спектрі галузей, регіонів і міст України. Допомога ЄС зосереджується, зокрема, на підтримці демократичного розвитку і правильного керування, реформ регулювання й зміцнення адміністративного потенціалу, розвитку інфраструктури та ядерної безпеки. Фінансування ЄС проєктів в Україні здійснюється у формі грантів, контрактів і підтримки бюджету, що зростає
3. SDC – Швейцарське бюро співробітництва	Співробітництво Швейцарії з країнами Східної Європи ґрунтується на верховенстві права, демократії та соціально орієнтованій ринковій економіці шляхом обміну знаннями та надання експертної допомоги. Основними видами діяльності є: – підтримка соціальних, правових та економічних реформ; – професійна освіта для молоді та безробітних; – покращення базової інфраструктури, зокрема в галузі здоров'я та водопостачання; – розвиток сільської місцевості. Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO
4. GIZ – Німецьке товариство міжнародного співробітництва	GIZ є федеральною установою, що підтримується та фінансується урядом Німеччини. Глобальною метою ГІЦ є підтримка людей та спільнот у країнах, що розвивається. Мета організації в Україні – сприяння міжнародній співпраці задля сталого розвитку та проведення міжнародної освітньої роботи
5. SIDA – Шведське агентство з питань міжнародного співробітництва і розвитку	SIDA є державною установою при Міністерстві закордонних справ. З Україною SIDA співпрацює з 1995 р. Протягом цього періоду реалізовано такі проєкти, як підтримка вступу України до СТО, проєкти у сфері розвитку ринкової економіки, декоративної культури, системи соціального захисту, охорони навколишнього середовища, освіти
6. Рада Європи	Рада Європи – міжнародна організація, яка створена для єдності і покращення життя в Європі
7. CIDA – Канадське агентство міжнародного розвитку	Метою діяльності CIDA є сприяння країнам, що розвиваються, у їх прагненні досягти сталого економічного та соціального розвитку відповідно до їхніх потреб шляхом проведення спільних заходів, спрямованих на розвиток, надання гуманітарної допомоги й, таким чином, сприяння поширенню соціальної справедливості, міжнародної стабільності та довготривалих відносин на користь світової спільноти, що відповідає політичним та економічним інтересам Канади за кордоном. Метою програм технічної співпраці Канади з Україною є сприяння успішній інтеграції України до світової ринкової економіки, а також надання допомоги в мирному розвитку демократичної системи врядування на основі верховенства права
8. USAID – Агентство США з міжнародного розвитку	Головна місія USAID в Україні полягає у наданні допомоги в процесі переходу країни до демократії та ринкової економіки. USAID також підтримує діяльність, спрямовану на зменшення негативних наслідків перехідного періоду для найуразливіших верств населення
9. Програма UNITER	Програма UNITER як основний проєкт Агентства США з міжнародного розвитку розробляє механізми для підтримки обізнаності партнерських організацій громадянського суспільства, агентств міжнародного розвитку, інших донорів, виконавців програми та зацікавлених представників влади щодо основних досягнень у сфері громадянського суспільства. Пріоритети: підтримка мереж та їх співпраці; посилення реформ в Україні; зміцнення співпраці між органами влади та громадянським суспільством через громадські ради на місцевому рівні; створення «ринку послуг» для зміцнення організаційної спроможності ОГС; стратегічна координація/партнерство із зацікавленими сторонами
10. ICAP «ЄДНАННЯ»	Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «ЄДНАННЯ» – українська неприбуткова громадська організація, заснована у 1997 р. та офіційно зареєстрована у 1999 р. відповідно до чинного законодавства України. ICAP «ЄДНАННЯ» відкритий для співробітництва з усіма, хто в непрості часи сьогодення усвідомлює не тільки важливість персональної ініціативи кожної людини, а й могутність об'єднаних зусиль громади

1	2
11. Міжнародний фонд «Відродження»	Місія Міжнародного фонду «Відродження» – фінансово й організаційно сприяти становленню відкритого демократичного суспільства в Україні шляхом підтримки значущих для його розвитку громадських ініціатив. Міжнародний фонд «Відродження» розподіляє гранти між організаціями, що працюють на розвиток суспільства. Самостійно чи в партнерстві з іншими організаціями фонд ініціює та втілює проекти, важливі для соціального та політичного розвитку України. Він також організовує та підтримує громадські обговорення на політичні, соціальні чи міжнародні теми, організовує публікацію інформаційних матеріалів, опитування та громадські кампанії, конференції, семінари та круглі столи, запроваджує програми мікрогрантів для підтримки громадських ініціатив, що слугують інтересам суспільства
12. Фонд «Східна Європа»	Місія Фонду «Східна Європа» спрямована на соціальний і економічний розвиток України з метою зміцнення громад, підтримки їх партнерства із владою та бізнесом. Фонд допомагає громадянам будувати власне майбутнє, мобілізуючи ресурси, зміцнюючи громади та сприяючи партнерству громади, влади та бізнесу
13. Фундація українсько-польської співпраці «PAUCI»	Пріоритетами українсько-польської співпраці є реалізація програм на підтримку євроатлантичного курсу України, реформування місцевого самоврядування та державної служби, енергоефективність, запровадження міжнародних етичних стандартів у громадському житті, активізація участі молоді у громадському житті країни

Джерело: сформовано автором на основі [6]

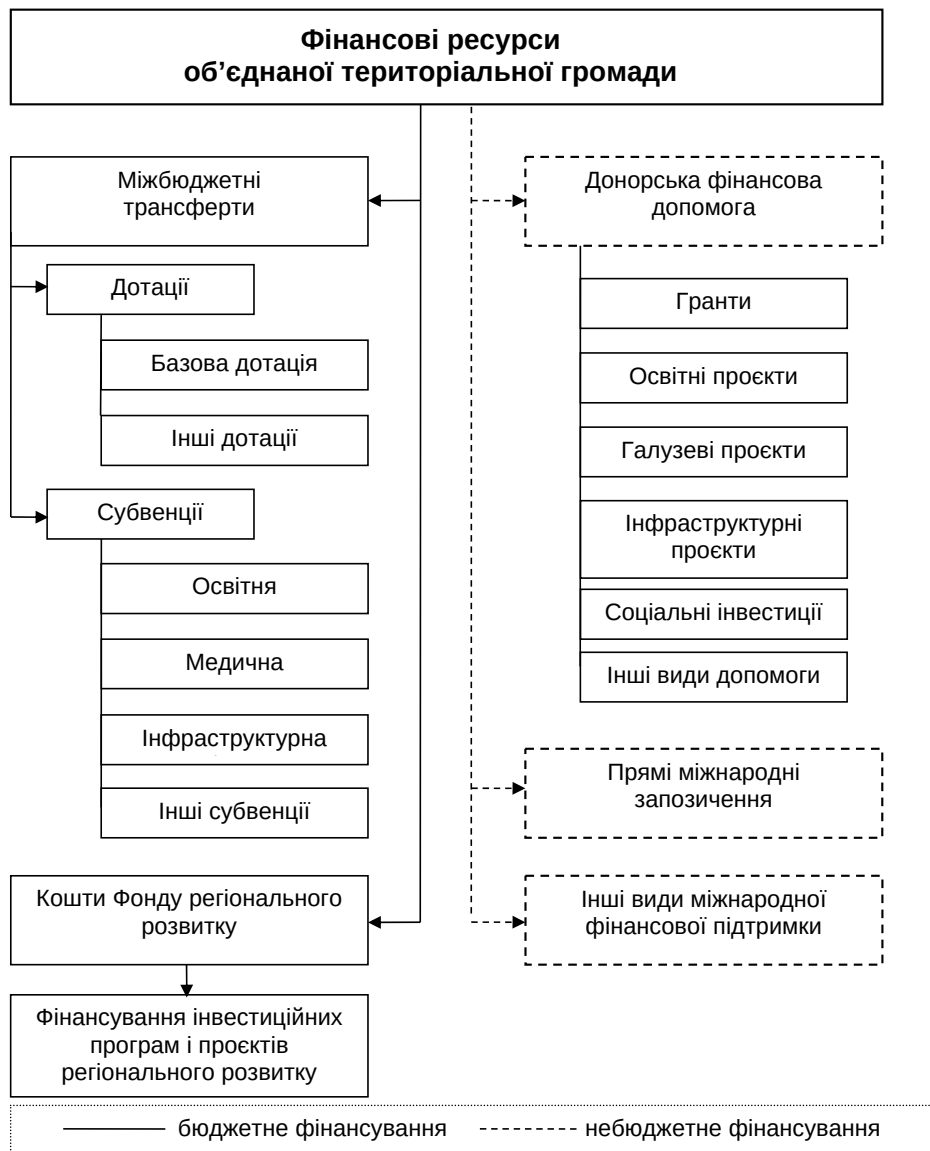

Рис. 2. Особливості фінансового стимулювання об'єднаних територіальних громад

Джерело: розроблено на основі [10; 11]

певних змін. Відповідні реформи спрямовані передусім на поліпшення інвестиційної політики шляхом підвищення рівня добробуту суспільства та розвитку соціальної інфраструктури.

Система управління державним регіональним розвитком передбачає інтегроване функціонування основних складників: планування, фінансування, реалізації, моніторингу та оцінювання, інституції. Така система управління передбачає поступовий перехід від надмірно централізованої моделі розвитку до збалансованої багаторівневої системи управління регіональним розвитком.

Варто відзначити основні зміни та досягнення, які відбулися у процесі запровадження нової державної регіональної політики в Україні. Так, спостерігаємо поступове наближення основних засад регіональної політики України до активізації досі не залучених потенціалів розвитку країни (різних рівнів функціонування). У перспективі планується вдосконалення розробленої нової системи управління державною регіональною політикою на основі впровадження результативних програм та проєктів. Розвиток нової системи управління державної регіональної політики залежить насамперед від рівня фінансування. На мегарівні (глобальному, міжнародному) відповідні організації фінансують різноманітні програми розвитку та підтримки соціальної інфраструктури в розрізі країн. На державному рівні створено Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) для фінансування інвестиційних програм і проєктів місцевих і центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Основними умовами відбору інвестиційних програм і проєктів є їх відповідність таким критеріям: для інвестиційних програм і проєктів, які передбачають будівництво – наявність затвердженої в установленому законодавством порядку проєктної документації; календарний план реалізації (1–3 роки); співфінансування з місцевих бюджетів на рівні 10%; спроможність суб'єктів, на фінансування об'єктів яких залучаються кошти ДФРР, забезпечувати подальше власне фінансування або їх утримання шляхом коштів місцевих бюджетів; відповідність пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку, стратегіях розвитку регіонів та планам заходів з їх реалізації; упровадження інвестиційних програм і проєктів щодо співробітництва територіальних громад; підтримка добровільно об'єднаних територіальних громад тощо [6].

Висновки з проведеного дослідження. У результаті провадження фінансової децентралізації формується нова модель бюджетної та податкової системи: закріплено окремі податки та збори за місцевими бюджетами, передбачено нові міжбюджетні трансферти, запроваджено механізм переходу бюджетів об'єднаних

громад на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом тощо. Установлено, що різні джерела фінансових ресурсів територіальних громад повинні забезпечити високий рівень соціально-економічного розвитку регіонів України та досягти збалансованості місцевих бюджетів, адже місцеві органи влади отримують дієві важелі впливу на розвиток територій в інтересах громад. Відзначимо, що лише оптимальний розподіл повноважень, фінансових ресурсів та відповідальності територіальних громад повинен забезпечити належний рівень соціально-економічного розвитку регіонів України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бурковська А.В., Лункіна Т.І. Вплив фінансової децентралізації на суспільно-економічний розвиток регіонів України. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 11(185). С. 230–237.
2. Ганущак Ю. Реформа територіальної організації влади. Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». Київ : Софія-А, 2013. 160 с.
3. Гнидюк І.В. Децентралізація бюджетної системи: досвід Словаччини та перспектива для України. *Облік і фінанси*. 2015. № 3(69). С. 80–87.
4. Легкоступ І.І. Теоретичні та практичні аспекти видатків місцевих бюджетів України в сучасних умовах. *Економіка. Фінанси. Право*. 2010. № 2. С. 22–26.
5. Лункіна Т.І. Соціальна відповідальність суб'єктів аграрного сектору економіки України : монографія. Миколаїв, 2018. С. 324–334.
6. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. *Державний фонд регіонального розвитку* : офіційний сайт. URL: <https://dfr.minregion.gov.ua/pro-konkurs> (дата звернення: 10.07.2021).
7. Податковий кодекс України. *Державна фіскальна служба* : офіційний портал. URL: <http://sfs.gov.ua/nk> (дата звернення: 02.07.2021).
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-viii> (дата звернення: 02.07.2021).
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 01.01.2017 № 1728-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (дата звернення: 01.07.2021).
10. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19> (дата звернення: 02.07.2021).
11. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 10.07.2021).
12. Сало Т. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 4. С. 324–330.

13. Умланд А. Чотири геополітичні виміри децентралізації України. *Дзеркало тижня*. 2019. URL: https://dt.ua/internal/chotiri-geopolitichni-vimiri-decentralizaciyi-ukrayini-299352_.html (дата звернення: 10.07.2021).

14. Хандій О.О. Сучасний стан та особливості децентралізації влади в Україні. *Економіка та право*. 2016. № 2(44). С. 137–145.

REFERENCES:

1. Burkovs'ka A.V., Lunkina T.I. (2016) Vplyv finansovoyi detsentralizatsiyi na suspil'no-ekonomichnyy rozvytok rehioniv Ukrainy [The impact of financial decentralization on the socio-economic development of the regions of Ukraine]. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, no. 11 (185), pp. 230–237.

2. Hanushchak Yu. (2013) Reforma terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady [Reform of the territorial organization of power]. Shveytsars'ko-ukrayins'kyy proyekt «Pidtrymka detsentralizatsiyi v Ukraini – DESPRO». Kyiv: TOV «Sofiya-A». (in Ukrainian)

3. Hnydyuk I.V. (2015) Detsentralizatsiya byudzhetnoyi systemy : dosvid Slovachchyny ta perspektyva dlya Ukrainy [Decentralization of the budget system: the experience of Slovakia and prospects for Ukraine]. *Obl'ik i finansy*, no. 3 (69), pp. 80–87.

4. Lehkostup I.I. (2010) Teoretychni ta praktychni aspekty vydatkiv mistsevykh byudzhetiv Ukrainy v suchasnykh umovakh [Theoretical and practical aspects of local budget expenditures of Ukraine in modern conditions]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 2, pp. 22–26.

5. Lunkina T.I. (2018) *Sotsial'na vidpovidal'nist' sub'yektiv ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy* [Social responsibility of the agricultural sector of the economy of Ukraine]. Mykolayiv, pp. 324–334. (in Ukrainian)

6. Ministerstvo rehional'noho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunal'noho hospodarstva: Der-

zhavnyy fond rehional'noho rozvytku. Available at: <https://dfr.minregion.gov.ua/pro-konkurs> (accessed 10 July 2021).

7. Podatkovyy kodeks Ukrainy : Derzhavna fiskal'na sluzhba. Available at: <http://sfs.gov.ua/nk> (accessed 02 July 2021).

8. Pro dobrovil'ne ob'yednannya terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 № 157-VIII. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-viii> (accessed 02 July 2021).

9. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoyi reformy: Zakon Ukrainy vid 01.01.2017 №1728-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (accessed 01 July 2021).

10. Pro vnesennya zmin do Byudzhetnoho kodeksu Ukrainy shchodo reformy mizhbyudzhetnykh vidnosyn: Zakon Ukrainy vid 28.12.2014 № 79-VIII. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19> (accessed 02 July 2021).

11. Pro zasady derzhavnoyi rehional'noyi polityky: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 № 156-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (accessed 10 July 2021).

12. Salo T. (2013) Detsentralizatsiya finansovoyi systemy : stan ta otsinka rivnya v Ukraini [Decentralization of the financial system: the state and assessment of the level in Ukraine]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya*, vol. 4, pp. 324–330.

13. Умланд А. (2019) Чотири геополітичні виміри децентралізації України [Four geopolitical dimensions of decentralization of Ukraine]. *Dzerkalo tyzhnya*. Available at: https://dt.ua/internal/chotiri-geopolitichni-vimiri-decentralizaciyi-ukrayini-299352_.html (accessed 10 July 2021).

14. Khandiy O.O. (2016) Suchasnyy stan ta osoblyvosti detsentralizatsiyi vlady v Ukraini [Current state and features of decentralization of power in Ukraine]. *Ekonomika ta pravo*, no. 2(44), pp. 137–145.